

SİYASİ LİDERİN SEÇMEN TERCİHLERİNDEKİ ROLÜ: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI*

Mümin AYPARÇASI¹

ÖZET

Bu araştırma, Trabzon'daki seçmenlerin siyasi tercih ve davranışlarında siyasi lider faktörünün rolü ve etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Karma yöntem olarak tasarlanan araştırmada, açıklayıcı sıralı desen modeli kullanılmıştır. Nicel bölümde, Trabzon ilindeki 461 seçmen çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Nitel bölümün çalışma grubu, Trabzon ilinde bulunan 34 seçmenden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında nicel veriler anket formu ile nitel veriler ise görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Nicel verilerin analizinde ki-kare (chi-square), nitel verilerde ise içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Nicel verilerin değerlendirilmesi neticesinde, Trabzon'daki seçmenlerin siyaseti özellikle görsel medya aracılığıyla yakından takip ettiği görülmüştür. Ayrıca seçmenlerin çoğunluğunun oy tercihlerinde belirli siyasi partilerde istikrar gösterdikleri tespit edilmiştir. Nitel verilerin analizi sonucunda ise, seçmenlerin çoğunlukla oy tercihinde bulunurken, kendi dünya görüşüne uygun siyasi partileri seçtikleri saptanmıştır. Ayrıca seçmenlerin yarısının mevcut siyasi konjunktürde beğendikleri siyasi bir liderin olmadığı ortaya çıkmıştır. Siyasi liderin farklı toplum kesimlerine karşı adaletli bir tutum içinde olmasının yanında bütün inanç gruplarına karşı saygı ve müsamaha çerçevesinde yaklaşması gerektiği araştırmada ulaşılan bulgulardır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Siyasi Lider, Seçmen Tercihleri, Siyasi Parti, Trabzon.

* Bu çalışma, yazarın "Seçmen Davranışlarında Lider Kavramının Rolü: Trabzon İli Örneğinde Uygulamalı Bir Çalışma" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir

¹ Mümin Ayparçası, Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, muminayparçası5234@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0970-1001.

THE ROLE of the POLITICAL LEADER in VOTER PREFERENCES: A MIXED METHODS RESEARCH

ABSTRACT

This research aims to reveal the role and effect of the political leader factor on the political preferences and behaviors of voters in Trabzon. In the research designed as a mixed method, an exploratory sequential design model was used. In the quantitative section, 461 voters in Trabzon province were included in the study group. The working group of the qualitative section consists of 34 voters in Trabzon province. Within the scope of the research, quantitative data was obtained using a survey form and qualitative data was obtained using an interview form. Chi-square method was used in the analysis of quantitative data, and content analysis method was used in qualitative data. As a result of the evaluation of quantitative data, it was seen that voters in Trabzon follow politics closely, especially through visual media. It has also been determined that the majority of voters show stability in their voting preferences in certain political parties. As a result of the analysis of qualitative data, it was determined that voters mostly chose political parties that fit their own worldview. It has also been revealed that half of the voters do not have a political leader they like in the current political conjuncture. The findings of the research show that the political leader should not only have a fair attitude towards different segments of society, but also should approach all belief groups within the framework of respect and tolerance.

Keywords: *Politics, Political Leader, Voter Preferences, Political Party, Trabzon.*

1. GİRİŞ

Toplumsal kurumların en başta gelenlerinden olan siyaset, en sade ifadeyle, seçen ve seçilenler arasındaki ilişkilidir. İnsanlık tarihi incelendiğinde, siyaset olgusunun ortaya çıkışında, insan gruplarının bir arada yaşaması ve yönetim ihtiyacı yatar. Genel itibarıyla, siyaset olgusuna ilişkin iki temel yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlardan ilki, siyaseti toplumsal çatışma kaynağı olarak ele alırken; diğeri, toplumsal kesimler arasındaki sorunların giderilmesine ve toplumsal uzlaşının kaynağı olmasına vurgu yapar. Toplumsal sorunların giderilmesinde ve toplumun temsilinde bireylerin seçimi ile iş başına gelen gücü yansıtan siyasi otorite ise, siyasetin en temel konularından birini oluşturmaktadır.

Toplumsal düzenin istikrarında ve siyasi kadroların belirlenmesinde, seçimlerin mühim bir yeri vardır. Seçimler, yöneten konumundaki siyasi otorite ile yönetilen pozisyonundaki halk kesimleri arasında kilit bir rol taşır. Ayrıca seçimler, demokrasinin vazgeçilmez

unsurlarından biri olmasının yanında seçmen davranışlarında hangi faktörlerin etkili olduğu hakkında bilgi sunar. Siyasi partilerin ideolojileri ve programları, liderlerin ya da adayların vaatleri ile seçmenlerin içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullar, seçmen tercihlerinin ortaya çıkmasında etkili olan unsurlardır.

Seçmen tercihlerinin belirlenmesinde en önemli faktörlerden birini siyasi liderlik oluşturur. Siyasi liderlik, siyaset olgusu kadar geçmişe sahip olan ve sosyal bilimlerin pek çok alanında üzerinde tartışılan kavramların başında gelmektedir. İnsanlığın bilinen ilk dönemlerinden beri, her toplumda varlığını gösteren siyasi liderleri, siyasetteki diğer siyasi figürlerden ayırtıran pek çok özellik bulunmaktadır. Etkili ve farklı kişilikleri, insan gruplarını organize etme kabiliyetleri, kitleleri peşinden sürükleyen söylem ve icraatları ve karizmatik duruşlarıyla siyasi liderler, toplum kesimlerinin beklenti içinde olduğu ve peşinden gittiği siyasi aktörlerdir.

Günümüz dünyanın önemli bir kısmında ve bilhassa Türk siyasetinde, liderlerin siyasal ve toplumsal hayat üzerinde önemli bir payı söz konusudur. Dolayısıyla lider merkezli siyasal kararların ya da gelişmelerin hâkim olduğu bir siyaset, gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Buradan hareketle, siyasi lider, hem başında bulunduğu siyasi parti ve örgütü hem de bilhassa yandaşları başta olmak üzere tüm toplum kesimleri üzerinde, etkili ve karizmatik özelliği sayesinde baskın ve ön plana çıkan bir karakterdir.

Bu araştırma, seçmenlerin siyasal tercih ve davranışlarında lider unsuru ile liderin sahip olduğu özelliklerin rolünü tespit etmeyi amaçlar. Araştırmanın bu amacı istikametinde, Trabzon'da bulunan seçmenlerle hem yarı yapılandırılmış anket hem de derinlemesine mülakat yapılmıştır. Karma yöntemin kullanıldığı bu çalışmada, seçmenlerin siyasal tercihlerinde lider kavramının ifade ettiği öneme ilişkin sorulara cevap vermesi istenmiştir. Araştırma kapsamında ulaşılan verilerin benzer nitelikteki çalışmalara katkı sunması öngörülmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Siyaset ve Toplum İlişkisi

Siyaset, toplumsal hayatın en kadim kurumlarından biridir. Siyaset üzerinde herkesin hemfikir olduğu bir tanımdan bahsetmek güçtür. En kapsayıcı ifadesiyle siyaset, yöneten (siyasi iktidar) ile yönetilenler (toplum kesimleri) arasındaki ilişkilerin bütünüdür. Heywood (2015)'a göre siyaset, toplumsal hayatta çatışan menfaatlerin ya da farklı fikirlerin ortaya çıkardığı sorunların uzlaşısı ile birlikte çözülmesi sürecidir. Siyaset

ile toplum arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Siyasi süreçler toplumsal yapı üzerinde belirleyici olduğu gibi, toplumsal dinamiklerin seyri de siyaset kurumu üzerinde etkilidir. Bu ise, siyaset bilimi ile sosyolojinin ortak yanlarını inceleyen siyaset sosyolojisi adında yeni bir bilim dalının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Sosyolojinin alt dallarından biri olan siyaset sosyolojisi, Duverger'e göre iki ayrı tanım üzerinden ele alınabilir: ilki, siyaset sosyolojisini devlet bilimi şeklinde ele alırken, diğer görüş iktidar bilimi olarak tanımlamıştır (Duverger, 2002: 18). Siyaset, toplumsal gerçeklik içerisinde ortaya çıkar. Bu, siyaset biliminin en çok etkilendiği bilim dallarından biri olan sosyoloji ile iç içe geçen bir özelliğe sahip olduğunu gösterir. Siyaset, içinden çıktığı ve araştırdığı toplumsal yapı hakkında bilgi verirken; sosyoloji, toplum üzerinde etkili olan dinamikleri tespit ederek, toplumsal birlik veya ayrılığa ilişkin elindeki verileri siyaset bilimi ile paylaşır (Yayla, 2016: 35-36). Siyasetin temel amacı, toplum içindeki çatışma ve sorunlara toplum kesimlerini ikna ederek çözüm getirmesi, toplumsal düzen ve istikrarın sağlanmasına yönelik gerekli adımları atmasıdır.

Siyasi kadroların belirlenmesinde, toplum içindeki bireylerin tercihleri mühim bir yerdedir. Siyasi kadroların belirlenmesinde önemli işlev gören seçimler, her ne kadar demokrasinin tek şartı olmasa da, vazgeçilmez koşullarından biridir. Seçimler, siyasi otoritenin meşruiyetinin sağlanmasında da gerekli bir unsurdur. Toplum kesimleri seçimler aracılığıyla siyasi katılım hakkını elde eder. Seçimler, siyasi iktidarın belirlenmesine yönelik olarak toplumun söz sahibi olma hakkını kullanmasıdır. Bireylerin siyasi tercihlerinin siyasi süreçler ve siyasi otorite üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca toplum kesimleri, seçimler aracılığıyla seçilen kadroların toplumu temsil etmesinden ötürü aldığı kararlara ortak olmaktadır.

2.2. Siyasi Liderlik Kavramı

Liderliğin siyaset sahnesindeki yansıması olan siyasi liderlik, siyasi süreçlerin en etkili pozisyonlarından birini işgal eder. Siyasi liderlik, siyasetin ortaya çıktığı zamandan beri var olan konuların başında gelir. Edinger, çok eski dönemlerden itibaren insanoğlunun bazı kişilerin niçin siyasi süreçlerde etkin olduğunu, kim ya da kimlerin yönetimde bulunması gerektiği ile toplumda siyasi otoritenin belirlenmesinde hangi kuralların egemen olması hususuna ilişkin bir dizi sorular sorduğunu ve tartıştığını belirtir (Edinger, 1976: 3). Esasında bütün bu sorular, siyaset biliminin ortaya çıkmasını sağlayan sorular olduğu gibi siyasi liderlik olgusunun da kaynağını gösterir.

Siyasi liderlik üzerine pek çok farklı tanımın yapılması mümkündür. Pek çok düşünür, siyasi liderlik hakkında kendi bakış açıları doğrultusunda ve belli kavramları öne çıkarmak suretiyle değişik tanımlamalarda bulunmuştur. Hatta siyaset ile siyasi liderliği özdeş gören siyasi liderlik tanımlamaları söz konusudur. Bu tanımlardan ilkini oluşturan Weber (1996)'e göre siyaset, bir siyasi hareketin ya da topluluğun devletin önderliğinde etkili ve yetkili olması ile bu önderliği yürütmesidir. Diğer görüşe göre siyaset, siyasi bir topluluğun ortaya koyduğu faaliyetlerin bütününe ait liderliktir (Tucker, 1981: 7). Bu tanımlar, siyaset ile siyasi liderliğin birbirinden ayrılmayan yönüne vurgu yapar. Esasında, siyasi liderliğin siyasetteki etkisi incelendiğinde, siyaseti siyasi liderlikten ayrı bir şekilde değerlendirmek eksik bir yaklaşım anlamına gelir.

Siyasi liderlik, belirli siyasi hedef ve idealleri gerçekleştirmek amacıyla toplum kesimlerinin ikna edilmesi ve harekete geçirilmesi sürecidir. Bu yönüyle siyasi liderlik hem siyasetin vitrinini temsil etmekte hem de toplumsal yapıyı şekillendirici bir özellik göstermektedir. Siyasi lider ise, siyasi bir hareket ya da partiyi hedeflerine ulaştırmak için izleyicileri üzerinde etkili olan ve yönlendirme kabiliyetine sahip kişidir. Burns (1979), siyasi liderlikte güce sahip olmanın önemini vurgulamış ve siyasi liderleri bir nevi gücü elinde bulunduran bireyler olarak ifade etmiştir. Kellerman (1986) ise, siyasi liderlik kavramının ikna etme sanatı, topluluk sürecinin merkezi, güç ilişkileri, itaate teşvik etme şekli, kişilik özellikleri ve etkisi gibi farklı tanımlarına işaret eder. Özgül (2015)'e göre siyasi liderlik, siyasi bir oluşumun ya da partinin belli hedefleri gerçekleştirmek uğruna yandaş kazanması ve bu yandaşları bir arada tutmak suretiyle yönetmesi eylemidir.

Siyasi lider, bir ülkedeki siyasi gündemin belirlenmesinde etkili bir rolde olduğu gibi, seçmenlerin siyasi katılımlarının sağlanmasında ve siyaset kurumuna güven duymasında da oldukça belirleyicidir. Dolayısıyla insan gruplarının harekete geçirilmesinde ve belli politik amaçlar istikametinde yönlendirilmesinde liderler öncü bir değer taşır. Toplum kesimleri üzerinde karizmatik özellikleri ve güven duyulan kişiliği ile siyasi lider, seçmenlerin siyasi süreçleri katılımını hızlandırmaktadır. Lider, gerek liderliğini yaptığı siyasi parti veya örgüt mensupları için gerek bütün bir toplum için ilham verici bir özelliktedir. Bu bakımdan, çözüm bekleyen sorunlara ilişkin beklentiler, liderin toplum ve devlet yönetimi açısından oldukça önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir.

Siyasi liderin devlet kaynakları ve refahın dağıtımında, yetkisini siyasi partilerin politikalarının belirlenmesi ve denetiminde önemli bir yeri vardır. Öte yandan, siyasi liderlik siyasal davranışlarda kendisini gösteren kişiliğin, örgütsel yapıdaki rol ve görevler ile değerlerin ve ortamın birbiriyle karşılıklı etkileşiminin sonucunda ortaya çıkar (Paige, 1972). Siyasi liderler, çeşitli liderlik niteliklerini bünyesinde barındırmak suretiyle diğer siyasi figürlerden ayrı siyasi kişiliği temsil eder. Bu ayrı ve özel siyasi kişiliği sayesinde siyasi liderler, özgün siyasi fikirleriyle kendilerine siyasal taban meydana getirmekte ve bu siyasal tabanı gün geçtikçe daha geniş toplum kesimlerine yayma amacı gütmektedir (Kaleli, 2015: 73). Siyasi liderin geniş toplum kesimlerine ulaşmasında, söylemlerinin toplumda karşılığının olması, toplumsal sorunların türüne uygun çözümler sunması ve ulaşılabilir hedefler belirlemesi gerekir.

Siyasi liderlerin siyasetçiler arasında farklı bir konuma sahip olduğunu belirten Heper ve Sayarı (2008)'ya göre, Türkiye'deki siyasi partiler, liderler tarafından tek adam şeklinde yönetilmiştir. Bunun sonucunda liderler gerek demokrasinin gerekse de siyasi süreçlerin başarısında ya da başarısızlıklarında ön planda olmuşlardır. Çünkü başarılı ya da başarısız siyasi iktidarlar, partilerle anıldığı gibi liderlerle de anılmaktadır. Öte yandan, siyasi liderliğin toplumların içinde bulunduğu duruma göre değişiklik gösterdiğini belirten Komşuoğlu'na göre, sanayileşme yolunda önemli mesafe kat eden ve demokratik bilinç düzeyi yüksek toplumlardaki siyasi liderlik ile az gelişmiş ve demokratik bilinç düzeyi düşük toplumlardaki siyasi liderlik özellikleri aynı olmamaktadır (Komşuoğlu, 2008: 16).

Özetle, siyasetin odağında siyasi liderlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Günümüzde hemen her ülkede siyaset, siyasi liderlerin etkisi ve yönlendirmesiyle çerçevesini belirlemektedir. Bunun temelinde ise, siyasetin siyasi liderler üzerinden görünür olması yatar. Ayrıca pek çok seçmen tarafından siyaset ile siyasi liderliğin özdeş olarak görülmesi bu durumu destekler niteliktedir. Bu özdeşliği yönüyledir ki, pek çok seçmen oy verme tercihiinde bulunurken siyasi partilerden daha çok liderlerin ve adayların isimlerini zikretmektedir. Dolayısıyla siyasi süreçlerin her aşamasında etkili olan siyasi liderler, siyasetin seyrinde ve şekillenmesinde anahtar bir rol üstlenir. Bu özellikleri itibarıyla siyasi liderler, siyaset arenasında gün geçtikçe daha önemli hale gelmekte ve etki gücünü artırmaktadır.

2.3. Seçmen Tercih ve Davranışlarında Siyasi Lider Unsuru

Bireylerin gündelik hayatta kendilerine en yakın, en gerekli ya da en uygun olanı belirleme davranışı seçmek sözcüğüne denk gelir. Siyasi

davranış olarak seçmek, yönetilen kesimlerin kendilerini yönetecek siyasi iktidarı belirlemesidir. Demokratik örgütler açısından seçim, hem ülkeyi yönetmeye talip siyasi kadroların belirlendiği bir süreç açısından hem de tüm demokratik örgütlerdeki örgüt mensuplarının örgütün yönetim kadrosunu belirlediği yöntem bakımından önemli bir işlevdedir (Öztekin, 2001: 151). Demokratik ülkelerde ve örgütlerde seçim, bireylerin tercihlerinin yönetim mekanizmasını belirlemesi üzerinde etkilidir. Kalender (2005)'e göre, seçmenlerin siyasi karar verme süreçlerinde davranışlarına etki eden değer sistemleri bulunmaktadır. Bu değer sistemleri, gerek seçmenlerin tercih ve kararlarında ölçüt kabul edilerek etkili olmakta gerekse de bireylerin amaçları ve beklentilerini yansıtmaktadır. Değerler sistemi, toplumsal bütünlüğün bir parçası fonksiyonu görmektedir.

Demokrasilerde seçimler, siyasi kadroları belirlemede vazgeçilmez bir roledir. Seçmenler seçimler aracılığıyla siyasi katılımı bulunarak, siyasete müdahale etme ve yönlendirme imkânına sahip olmaktadır. Diğer yandan, seçimler aracılığıyla siyasi partiler ve adaylar kendi politika ve hedeflerini seçmenlere gösterme imkânına kavuşmuş olur. Seçmenler ise, birtakım saiklere dayanarak oy verme tercihlerini belirlemektedir. Bireylerin siyasi yaklaşımlarında belli faktörler ön plana çıkmaktadır. Bu faktörlerin en başta gelenlerinden biri siyasi liderlerdir. Liderler, siyasetin görünen yüzü olmaları, etkileyici kişilikleri ve diğer siyasi aktörlerden ayrışmalarıyla seçmenler üzerinde fark oluşturmaktadır.

Liderler, dünya üzerindeki hemen her ülkede seçmen davranışlarının şekillenmesinde önemli bir yeri işgal eder. Bu ise, ülkelerin demokratik bilinç düzeyi, toplumsal özellikleri ve içerisinde bulunduğu koşulların durumu farklılık gösterse de, lider unsurunun seçmenlerin yaklaşımında başat faktörlerden biri olduğu gerçeğini beraberinde getirmektedir (Özgül, 2015: 130). Liderin seçmen davranışları üzerindeki etkisini inceleyen İslamoğlu (2002)'na göre, Türkiye'deki seçmenlerin önemli oranda lider odaklı oy tercihlerinde buldukları görülmektedir. Seçmenlerin önemli oranda parti isimlerinden daha ziyade lider ismini zikretmeleri bunu açıkça göstermektedir. Dolayısıyla lider unsuru pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'deki seçmenler üzerinde de diğer faktörlerin önünde yer almaktadır.

Lideri, seçmenlerin oy verme davranışlarında öne çıkartan birtakım faktörler vardır. Kışlalı (1987)'ya göre, seçmenlerin algılamakta güçlük çektiği siyasi partinin kurumsal yapısını liderin şahsında somut bir

kişi üzerinden açıklamaları, seçmenler nazarında daha kolay ve anlamlı olduğu için lidere bağlı siyasi tercihler ön planda olmaktadır. Liderin gerek örgüt üyeleri gerekse de toplum kesimlerinin davranışları üzerinde ilişkin etkileri farklılık gösterebilmektedir. Dean (2004)'e göre seçmenlerin lidere oy verirken motive olmasını sağlayan en önemli faktörün siyasi liderde aradığı ortak niteliklerdir. Palmer (2002)'a göre ise, seçmenlerin siyasi lideri seçerken göz önünde bulundurduğu unsurların en önde geleni seçim tecrübesidir. Ayrıca seçmenlerin edindikleri deneyimler de siyasi lider seçimlerinde etkilidir.

Özetle, lider faktörü siyasetin her aşamasında belirleyici ve yönlendirici unsurların başında gelir. Günümüzde kitle iletişim araçlarının etkisiyle liderler, ideoloji, parti programı ve tüzük gibi oldukça soyut kavramlardan ziyade somut bir unsur olarak görünmelerinden ötürü, seçmenlerin gözünde gün geçtikçe daha fazla etkiye sahip olmaktadır. Liderin karizması, etkileyici kişiliği ve ikna kabiliyeti ile kitleleri peşinden sürüklemesi, bireylerin siyasi tutumlarının belirlenmesinde etkilidir. Dolayısıyla seçmenlerin toplumsal sorunların niteliğine uygun olarak çözümler getiren, söylem ve eylem tutarlılığına sahip ve içinden çıktığı toplumsal ve kültürel yapının özelliklerini bünyesinde taşıyan liderleri benimsediği ifade edilebilir.

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Amacı

Bu araştırma, Trabzon'da yer alan seçmenlerin tercihlerinde lider unsurunun etkisini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca araştırma kapsamında, seçmenlerin temel siyasi görüşleri ile oy verme tercih ve davranışlarında rol oynayan etmenleri saptamak amaçlanmıştır. Bunlara ilaveten, siyasi liderin ve lider özelliklerinin seçmenlerin siyasi yaklaşımlarının şekillenmesindeki öneminin vurgulanması araştırmada amaçlanan diğer hususlardır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Trabzon ilinde bulunan seçmenlerin tamamıdır. Trabzon'un araştırma sahası seçilmesinin altında, Türkiye siyasi hayatındaki Trabzon kökenli lider, siyasetçi ve bürokrat kimliğine sahip insanların sayısının diğer illere nispetle daha önde olmasının önemli bir yeri vardır. Dolayısıyla Türk siyasi hayatına etkili pek çok lider kazandıran coğrafyanın insanların siyasi lidere bakışı ve düşünceleri, araştırılmaya değer hususlardan biridir. Basit tesadüfi örnekleme yönteminin kullanıldığı araştırmada, araştırmanın örneklemini, Trabzon ilindeki 461 kişiye uygulanan anket ile derinlemesine görüşme

yapılan 34 kişi oluşturmaktadır. Bu araştırma, 25.02.2019 - 05.07.2019 tarihlerinde uygulanmıştır. Seçmenlere uygulanması gereken anket sayısı, YSK (Yüksek Seçim Kurulu)'nın 27. Dönem Milletvekilliği Genel Seçimlerine ilişkin verileri esas alınmıştır. Dolayısıyla hesaplamalar sonucunda, seçmenlere uygulanacak olan anket sayısı ortaya çıkmış ve araştırmanın yürütülmesi sürecinde, uzman ve akademisyenlerin görüş ve düşünceleri değerlendirilerek yeterli sayıda olduğu varsayılan 34 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.3. Hipotezler

H1. Cinsiyet ile siyasete ilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H2. Cinsiyet ile seçmenlerin bir kısmının sürekli belli siyasi partileri tercihinin sebepleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H3. Yaş ile siyasete ilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H4. Eğitim durumu ile siyasete ilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H5. Beğenilen siyasi lider ile siyasete ilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H6. Eğitim durumu ile seçmenlerin bir kısmının sürekli belli bir siyasi partiyi tercih etmesinin en önemli sebebi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H7. Yaş ile oy verme tercihleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

3.4. Yöntem

Bu araştırma, seçmenlerin tercih ve davranışlarında siyasi liderin önem derecesini saptamak amacıyla Trabzon ilindeki seçmenlere nicel ve nitel araştırma yapılarak hazırlanmıştır. Araştırma karma yöntem olarak tasarlanmış olup, açılımlayıcı (açıklayıcı) sıralı desen modelinden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmada, basit tesadüfî örnekleme tekniği kullanılmıştır. Trabzon'daki seçmenlere hem yüz yüze görüşülerek anket yapılmış hem de derinlemesine mülakat tekniği ile birlikte katılımcılarla görüşme gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmada, karma yöntemin kullanılmasının amacı, seçmenlerden derinlemesine bilgi toplayıp veri elde ederek araştırmaya ilişkin geçerlilik ve güvenilirliği artırmaktır. Araştırmada, frekans analizi

ile değişkenler arasındaki ilişkiyi saptamak için ki-kare (chi- square) testinden faydalanılmıştır. Araştırmanın veri analizi ve değerlendirmesinde SPSS 25 sürümü kullanılmıştır.

Karma yöntem araştırması özellikle 1990'lı yıllardan beri sosyal bilimler alanyazında farklı bir alan olarak görülmüştür. Bu durum, araştırmacılar tarafından bir araştırmanın tasarım safhasında daha bilinçli tercihlerde bulunmak için karma yöntemi kullanmasını beraberinde getirmiştir. Bu amaç doğrultusunda, özellikle Tashakkori ve Teddlie (1998) başta olmak üzere karma yöntem araştırma yaklaşımı ile ilgili pek çok kitap ve makale basılmıştır. Araştırmacılar, nicel ve nitel yöntemlerin yetersiz kaldığı durumlarda karma yönteme başvurmuşlardır. Bunun yanında araştırmacılar, karma yöntem aracılığıyla nicel ve nitel yaklaşımla elde edilen sonuçların birbirini tamamlaması ya da birbirini destekleyip desteklemediği ile araştırmanın sınırlarının daha geniş olmasını hedeflemektedir (Baki ve Gökçek, 2012: 17).

Karma yöntem araştırması, çalışmacı ya da çalışma grubunun, anlamanın yanında doğrulamanın kapsamı, derinliği ve zenginliğini sağlamak amacıyla nicel ve nitel yaklaşımların unsurlarını bütünleştirdiği bir araştırma türüdür (Johnson vd., 2007: 123). Diğer taraftan, karma yöntemi Greene (2007) ise "...bizleri, görme, işitme ve toplumsal dünyayı algılamanın çeşitli yolları, bir şeye değer verilmesinin ve övülmesinin niçin önemli olduğu hakkındaki çeşitli bakış açıları üzerine bir diyaloga katılmaya aktif olarak davet eden" şeklinde ifade eder. Buna göre, karma yöntem araştırması, sosyal dünyayı ya da gerçeği farklı yaklaşımların birlikte kullanılmasıyla etraflıca ele alan ve araştırmayı farklı araştırma desenleri ile zengin kılan bir araştırmadır.

Yıldırım ve Şimşek (2016)'e göre, karma yöntem araştırmaları hususunda alanyazında tüm araştırmacıların üzerinde ittifak ettiği ortak kavramları henüz bulunmamaktadır. En geniş kullanıma sahip olarak "karma yöntem araştırması" yanında "karma model araştırması" ve "nitel ve nicel yöntemler" ile "karma yöntemler" sıklıkla kullanılan kavramlardır. Bu kavramsal çeşitliliğin altında, karma yöntem araştırmalarına ilişkin alanyazının oldukça yeni olması yatmaktadır. Diğer yandan "karma yöntem araştırması" ifadesinin, adı geçen kavramlar arasında daha kapsayıcı görüldüğünü söylemek mümkündür.

Tashakkori ve Teddlie (1998), karma yöntem araştırmasını, nicel ve nitel yöntemlerle yapılan ve pragmatist felsefeye dayalı olan bir araştırma olarak ifade eder. Creswell ve Plano Clark (2015) ise, karma yöntem araştırmasını hem nicel hem de nitel yöntemlere başvurularak veri toplama, veri analiz etme ve bütünleştirmeye imkân veren araştırma

şeklinde tanımlamaktadır. Creswell (2013)'e göre karma yöntemler, bir çalışma içinde nicel ve nitel araştırmalar ile bunların verilerinin birleştirilmesini gerektirmektedir. Nicel veriler anket ya da psikolojik testler gibi daha ziyade kapalı uçlu cevapları barındırırken; nitel veriler ise, önceden belirlenmiş cevapların mevcut olmadığı açık uçlu bir yapıdadır.

Karma yöntem araştırmalarının temel mantığında, her olgunun ya da gerçekliğin hem nicel hem de nitel boyutları olduğudur. Dolayısıyla bir olay ya da gerçeği bütüncül ve zengin bir çerçevede ele almak ve anlamak isteniyorsa, nicel ve nitel boyutların birlikte incelenmesi gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 323). Mason (2006) ise, toplumsal olay ya da gerçeklerin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve bunların tek bir boyutu ya da tarafıyla incelenmesinin eksik olacağını ifade etmektedir.

Fielding ve Fielding (1986), nicel ve nitel verilerin ilişkilendirilip bütünlendirilmesi halinde bir araştırmanın daha güçlü ve anlamlı olacağını iddia etmektedir. Greene, Kreider ve Mayer (2005) ise, karma nicel ve nitel yaklaşımların bir araştırma içerisinde birleştirmek için araştırmacının iki araştırma yönteminin sınırlılıklarından çıkarak, “esnek ve yaratıcı” olmasına olanak sağladığını ve araştırma sonucunun etkili olması maksadıyla bir çerçeve oluşmasını beraberinde getirdiğini belirtmişlerdir. Tüm bunlardan hareketle, karma araştırma yönteminin güçlü yönü, araştırma kapsamında farklı yaklaşımların ele alınmasına imkân vermesi, araştırmanın derinliğinin sağlanması ve verilerin birbirini teyit etmesine katkı sunmasıdır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. Nicel Araştırma Bulgularının Analizi

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyeti ile Siyasete İlgili Düzeyi İlişkisi

Cinsiyet	Siyasetle İlgilenmiyorum	TV, Gazete ya da Sosyal Medyada Siyaset Haberleriyle İlgiliyim	Siyasi Parti Miting, Gösteri ve Toplantılarına Katılıyorum	Bir Siyasi Partiye Üyeyim	Diğer	Toplam
Kadın	93 (%46,0)	81 (%40,1)	10 (%5,0)	17 (%8,4)	1 (%0,5)	202
Erkek	49 (%19,3)	132 (%52,0)	22 (%8,7)	43 (%16,9)	8 (%3,1)	254
Toplam	142 (%31,1)	213 (%46,7)	32 (%7,0)	60 (%13,2)	9 (%2,0)	456

Tablo 1’deki araştırmaya katılan seçmenlerin cinsiyeti ile siyasete ilgi düzeyi incelemesinde, kadınlarda %46,0 ile ilk sırayı, siyasetle ilgili olmadıkları yanıtı alırken, onu %40,1 ile tv, gazete ya da sosyal medyada siyaset haberleriyle ilgiliyim yanıtı takip etmektedir. Erkek seçmenlerin %52,0 ile geniş kesiminde, tv, gazete ya da sosyal medyada siyaset haberleriyle ilgiliyim seçeneği bulunmaktadır. Kadınların yarısına yakınının siyasetle ilgilenmemesi, beraberinde erkeklere nispetle apolitik bir yaşam tarzını benimsediklerini gösterir.

Seçmenlerin önemli bir kısmının siyasi gelişmeleri, geleneksel medya araçları ile yeni medya araçlarını birlikte kullanarak yakından takip ettiği görülmektedir. Buna göre, seçmenlerin hem televizyon hem de yeni medya platformları (Twitter, Facebook) vasıtasıyla, siyasetle yakından ilgili oldukları tespit edilmiştir. Gerek erkek gerekse de kadınların siyasi gelişmelerle bu denli ilgilerinde, akıllı telefonların kolay kullanımı ve hızlı olmasının mühim bir etkisi vardır. Diğer etki ise, Türkiye’deki siyasetin hızlı değişkenlik göstermesiyle dikkat çekici olmasıdır. Dolayısıyla Trabzon seçmeninin siyasete olan ilgisinin daha çok erkek merkezli olduğu ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla siyasi gelişmelerin takip edildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyeti ile Belli Siyasi Parti Tercihi İlişkisi

Cinsiyet	Adaylar	Çıkarlar	İdeoloji	Liderler	Politikalar	İcraatlar	Diğer	Toplam
Kadın	16(%7,9)	18(%8,9)	34(%16,7)	29(%14,3)	22(%10,8)	80(%39,4)	4(%2,0)	203
Erkek	21 (%8,3)	48(%19,0)	81(%32,0)	53(%20,9)	15(%5,9)	29 (%11,5)	6(%2,4)	253
Toplam	37 (%8,1)	66(%14,5)	115(%25,2)	82(%18,0)	37(%8,1)	10 (%23,9)	10(%2,2)	456

Tablo 2’deki, cinsiyet ile belli siyasi partilerin tercihi ilişkisinde, kadın seçmenlerin %39,4’ü “icraatlar”, ardından %16,7 ile “ideoloji” gelmektedir. Erkek seçmenlerde 32,0’lik oran ile “ideoloji” ilk sırada, ikinci sırada %20,9’luk oran ile “liderler” bulunmakta ve “çıkarlar” ise üçüncü sıradadır. Her ne kadar yukarıdaki etmenlerin ardından da gelse, Trabzon halkının bir kısmının sürekli belli partileri tercih etmesinde çıkarlarını gözeterek siyasi davranışta bulunması, daha önce yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Alptekin ve Cerit, 2018). Buradan

hareketle, kadınların siyasetin somut göstergesi olan icraat ve hizmet kısmını önemsedikleri görülürken, erkeklerin ise, ideolojik bir yaklaşımı öncelikledikleri ve tercihlerinde önemli bir rolde olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında “liderler”, kadın ve erkek seçmenlerin parti seçimlerinde etkili bir yerde durmaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Yaşı ile Siyasete İlgili İlişkisi

Yaş	Siyasetle İlgilenmiyorum	TV, Gazete ya da Sosyal Medyada Siyaset Haberleriyle İlgiliyim	Siyasi Parti Miting, Gösteri ve Toplantılarına Katılıyorum	Bir Siyasi Partiye Üyeyim	Diğer	Toplam
18-24	42 (%28,2)	81 (%54,4)	10 (%6,7)	9 (%6,0)	7 (%4,7)	149
25-32	34 (%34,3)	45 (%45,5)	6 (%6,1)	12 (%12,1)	2 (%2,0)	99
33-40	26 (%38,8)	25 (%37,3)	4 (%6,0)	12 (%17,9)	0 (%0,0)	67
41-47	23 (%35,9)	30 (%46,9)	4 (%6,3)	7 (%10,9)	0 (%0,0)	64
48-53	11 (%37,9)	12 (%41,4)	2 (%6,9)	4 (%13,8)	0 (%0,0)	29
54-60	5 (%16,7)	12 (%40,0)	3 (%10,0)	10 (%33,3)	0 (%0,0)	30
61 ve üzeri	1 (%5,3)	8 (%42,1)	3 (%15,8)	7 (%36,8)	0 (%0,0)	19
Toplam	142 (%31,1)	213 (%46,6)	32 (%7,0)	61 (%13,3)	9 (%2,0)	457

Tablo 3’de, katılımcıların yaşı ile siyasete ilgileri ilişkisi ele alınmıştır. İlk sırada, tv, gazete ya da sosyal medyada siyaset haberleriyle ilgiliyim yanıtı, 18-24’de %54,4 iken, 25-32 yaş arasındaki %45,5’lik tercih onu takip eder. Bu veriler ışığında, yaş gruplarının tümündeki seçmenlerin siyasi gündemi hem görsel medyadan hem de yazılı medya olan gazeteden takip ettiği görülmektedir. Bunda, genç seçmenler ile beraber orta yaşın üzerinde yer alan seçmenlerin politik yaşam şekline sahip olması ve ülke sorunlarıyla ilgileri büyük önem taşır.

Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Siyasete İlgili İlişkisi

Eğitim Düzeyi	Siyasetle İlgilenmiyorum	TV, Gazete ya da Sosyal Medyada Siyaset Haberleriyle İlgiliyim	Siyasi Parti Miting, Gösteri ve Toplantılarına Katılıyorum	Siyasi Bir Partiye Üyeyim	Diğer	Toplam
Okur-Yazar Değil	1 (50,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (50,0)	0 (0,0)	2
Okur-Yazar	2 (66,7)	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (33,3)	0 (0,0)	3
İlköğretim	33 (54,1)	21 (34,4)	3 (4,9)	4 (6,6)	0 (0,0)	61
Ortaöğretim	39 (34,8)	40 (35,7)	6 (5,4)	27 (24,1)	0 (0,0)	112
Üniversite	62 (24,9)	135 (54,2)	20 (8,0)	23 (9,2)	9 (3,6)	249
Yükseköğretim (lisansüstü)	5 (16,7)	17 (56,7)	3 (10,0)	5 (16,7)	0 (0,0)	30
Toplam	142 (31,1)	213 (46,6)	32 (7,0)	61 (13,3)	9 (2,0)	457

Tablo 4 incelendiğinde, seçmenlerin siyasetle ilgili oldukları ortaya çıkmıştır. Seçmenler tarafından daha çok, tv, gazete ya da sosyal medyada siyaset haberleriyle ilgiliyim yanıtı verilmiştir. Üniversite mezunlarında ise, %54,2 yanıtı verilmiştir. Siyasetle ilgilenmediğini belirten üniversite mezunlarında, %24,9 oranı bulunmaktadır. Bu veriler ışığında, özellikle ortaöğretim ve üniversite mezunlarının siyaseti en çok görsel ve yazılı medya ile takip ettikleri saptanmıştır. Dolayısıyla seçmenlerin yarısından fazlasının görsel ve yazılı medya aracılığıyla siyasi gelişmelerle ilgilenmesi, bu medya araçlarının seçmenlerin siyasete bakışında önemli bir yere sahip olduğunu gösterir. Günümüzde görsel medyanın etki alanının gün geçtikçe artması, seçmenlerin bu mecralardan siyaseti takip etmesini kolaylaştırmaktadır. Bu, görsel medya platformlarının ağırlıkta olduğu yeni medya araçlarının siyaset kurumu ve siyasi gündemin belirlenmesindeki rolünü daha önemli hale getirmektedir.

Tablo 5: Katılımcıların Beğendiği Lider ile Siyasete İlgili İlişkisi

Beğenilen Lider	Siyasetle İlgilenmiyorum	TV, Gazete ya da Sosyal Medyada Siyaset Haberleriyle İlgiliyim	Siyasi Parti Miting, Gösteri ve Toplantılarına Katılıyorum	Siyasi Bir Partiye Üyeyim	Diğer	Toplam
D. Bahçeli	27 (%48,2)	20 (%35,7)	2 (%3,6)	7 (%12,5)	0(%0,0)	56
K. Kılıçdaroğlu	33 (%36,3)	28 (%30,8)	8 (%8,8)	22(%24,2)	0(%0,0)	91
M. Akşener	11 (%23,9)	20 (%43,5)	3 (%6,5)	11(%23,9)	1(%2,2)	46
M. Destici	1 (%50,0)	0 (%0,0)	1 (%50,0)	0 (%0,0)	0(%0,0)	2
R. T. Erdoğan	43 (%24,7)	102 (%58,6)	10 (%5,7)	16 (%9,2)	3(%1,7)	174
S. Demirtaş	4 (%36,4)	5 (%45,5)	0 (%0,0)	21 (%8,2)	0(%0,0)	11
T. Karamollaoğlu	5 (%17,2)	13 (%44,8)	7 (%24,1)	2 (%6,9)	2(%6,9)	29
Diğer	16 (%34,8)	25 (%54,3)	1 (%2,2)	1 (%2,2)	3(%6,5)	46
Toplam	140 (%30,8)	213 (%46,8)	32 (%7,0)	61(%13,4)	9(%2,0)	455

Tablo 5'e göz atıldığında, R. Tayyip Erdoğan'ın politikalarını beğenen katılımcıların %58,6'sı tv, gazete ya da sosyal medyada siyaset haberleriyle ilgiliyim yanıtı ve sonrasında %24,7'si de siyasetle ilgisinin olmadığı saptanmıştır. Diğer taraftan, Kemal Kılıçdaroğlu'nun politikalarını benimseyen katılımcıların %36,3'ü ve ardından Devlet Bahçeli'yi beğenen seçmenlerin %48,2'si de siyasetle bir ilgisinin bulunmadığı yanıtı ortaya çıkmıştır. Bu veriler ışığında, siyasi liderleri beğenen seçmenlerin önemli bir kısmının siyasete yakından ilgi duydukları ve bu ilgilerinde görsel ve yazılı medya araçlarının önemli bir rolü vardır. Öte yandan, her ne kadar azınlıkta da kalsa, seçmenlerin bir kısmının siyasetle ilgilenmemesi hem mevcut siyasi atmosferden hem de

mevcut siyasi aktörlerden memnun olmadıklarını gösterir. Seçmenlerin bir kısmının siyaset ile ilgilenmekten uzak durması ve kaçınması, onların apolitik bir özelliğe sahip olmasını ve ülke meselelerine karşı yabancılaşması yanında siyaset kurumundan beklentisini de azaltmaktadır.

Tablo 6: Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Sürekli Belli Siyasi Partiyi Tercih Etmesinin Sebepleri İlişkisi

Eğitim Düzeyi	Adaylar	Çıkarlar	İdeoloji	Liderler	Politikalar	İcraatlar	Diğer	Toplam
Okur-yazar değil	0 (%0,0)	1(%50,0)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	1 (%50,0)	0(%0,0)	2
Okur-yazar	0 (%0,0)	1(%33,3)	1 (%33,3)	0 (%0,0)	1 (%33,3)	0 (%0,0)	0(%0,0)	3
İlköğretim	7(%11,5)	5 (%8,2)	6 (%9,8)	2 (%3,3)	12 (%19,7)	29(%47,5)	0(%0,0)	61
Ortaöğretim	14(%12,6)	11(%9,9)	20(%18,0)	14(%12,6)	12 (%10,8)	40(%36,0)	0(%0,0)	111
Üniversite	13 (%5,2)	46(%18,4)	81(%32,4)	53(%21,2)	12 (%4,8)	36(%14,4)	9(%3,6)	250
Yükseköğretim (Lisansüstü)	3 (%10,0)	2 (%6,7)	7 (%23,3)	13(%43,3)	0(%0,0)	4(%13,3)	1(%3,3)	30
Toplam	37 (%8,1)	66(%14,4)	115(%25,2)	82(%17,9)	37 (%8,1)	110(%24,1)	10(%2,2)	457

Tablo 6’da, seçmenlerin eğitim düzeyi ile belli siyasi partileri tercih etmelerindeki faktörler üzerinde durulmuştur. Buna göre, üniversite mezunu olanların %32,4’ü “İdeoloji” yanıtını seçerken, %21,2’si “Liderler” yanıtını vermiştir. Ortaöğretim mezunu olanların %36,0’sı ve ilköğretim mezunu katılımcıların %47,5’i “İcraatlar” yanıtını vermişlerdir. Buradan hareket edildiğinde, eğitim durumu nispeten düşük olan seçmenlerde siyasetin pratik hayata yansımaları olan icraatlar ön plana çıkarken, eğitim durumu daha yüksek olan ve üniversite mezunu olan seçmenlerde ise ideolojiye ve lidere dayalı tercihler daha baskındır. Seçmenlerin farklı eğitim durumlarına sahip olması, siyasi tercihlerinde değişiklik meydana getirmektedir. Bu veriler ışığında, eğitim durumu düşük seçmenlerin belirli siyasi partileri istikrarlı bir şekilde tercih etmesinde, siyasi partilerin icraatlarının önemli yeri vardır. Buna karşılık, eğitim durumu yüksek olan seçmenlerin belli siyasi partilere olan yakınlıklarında, ideolojik etmenler ile liderin sahip olduğu özellikler

etkilidir. Eğitim seviyesi yüksek olan seçmenlerin belli siyasi partileri seçmesinde, siyasi partilerin kendi dünya görüş ve anlayışına hitap etmesi bulunmaktadır.

Tablo 7: Katılımcıların Yaşı ile Oy Verme Seçimi İlişkisi

Yaş	Sürekli Aynı Siyasi Partiye Oy Kullanırım	Genelde iki siyasi parti arasında kararsız kalırım	Yeni Söyleme Sahip ve Yeni kurulmuş Parti Tercihimdir	Her Seferinde Başka Bir Partiye Oy Kullanırım	Seçim Kampanyalarının Takip Ettikten Sonra Karar Veririm	Ailem ve Arkadaşlarımla Konuştuktan Sonra Oy Kullanırım	Diğer	Toplam
18-24	49 (%33,1)	25(%16,9)	8 (%5,4)	0 (%0,0)	31 (%20,9)	20 (%13,5)	15(%10,1)	148
25-32	52 (%54,2)	4 (%4,2)	10 (%10,4)	1 (%1,0)	15 (%15,6)	2 (%2,1)	12(%12,5)	96
33-40	42 (%62,7)	6 (%9,0)	1 (%1,5)	0 (%0,0)	11 (%16,4)	2 (%3,0)	5 (%7,5)	67
41-47	43 (%70,5)	7 (%11,5)	1 (%1,6)	1 (%1,6)	4 (%6,6)	3 (%4,9)	2 (%3,3)	61
48-53	19 (%65,5)	3 (%10,3)	0 (%0,0)	1 (%3,4)	5 (%17,2)	0 (%0,0)	1 (%3,4)	29
54-60	18 (%62,1)	5 (%17,2)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	6 (%20,7)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	29
61 ve üzeri	8 (%42,1)	5 (%26,3)	2 (%10,6)	0 (%0,0)	3 (%15,8)	0 (%0,0)	1 (%5,3)	19
Toplam	231(%51,4)	55(%12,2)	22 (%4,9)	3 (%0,7)	75 (%16,7)	27 (%6,0)	36 (%8,0)	449

Tablo 7’de, bütün yaş aralıklarında, sürekli olarak aynı siyasi partiye oy kullanım yanıtının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu yanıt, 18-24 yaş aralığında %33,1, 25-32’de %54,2, 33-40’da %62,7 ve 41-47 yaş aralığında ise, %70,5 şeklinde gözükmemektedir. Soruya ikinci olarak verilen, 18-24 yaş aralığında %20,9 oranıyla seçim kampanyalarının takip ettikten sonra oy kullanım yanıtıdır. Seçmenlerin oy verme tercihinde, bütün yaş gruplarının ideolojik bir yaklaşımla hareket ettiği söylenebilir. Bu itibarla, seçmenlerin alternatif partilere yönelik bir yakınlık hissetmediği ve fakat oy verdiği partilere bağlı görüntü sergilediği ifade edilebilir.

4.2. Nitel Araştırma Bulgularının Analizi

Araştırmanın bu bölümünde, seçmenlerin siyasi duruşu ve temel siyasi görüşleri, parti tercihleri, beğendiği liderler, oy verme tercihlerinde etkili olan faktörler ile siyasetin toplumsal yönü derinlemesine ele alınmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı alan araştırmasında, Trabzon ilinde yer alan katılımcılara yarı yapılandırılmış nitelikteki 25 soru yöneltilmiştir. Trabzon ilinde toplamda 34 seçmenle (14 kadın 20 erkek) yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiş, evreni temsil edebilecek bir örneklem oluşturmak amacıyla farklı cinsiyet, yaş, meslek, aylık gelir ile medeni duruma haiz kişiler tercih edilmiştir. Araştırmada yer alan katılımcıların adları katılımcı 1 (K1)...Katılımcı 34 (K34) biçiminde kodlanarak belirtilmiştir.

Tablo 8: Katılımcıların Siyasi Duruşlarına Yönelik Özellikleri

Siyasi duruş	Kişi sayısı
Muhafazakâr ve milliyetçi	12
Atatürkçü ve sosyal demokrat	12
Bu tür kategorileri benimsemiyorum	6
Diğer	4
Toplam	34

Tablo 8’de, görüşülenlerin siyasi duruş olarak iki kategoriye ayrıldığı dikkat çekmektedir: Muhafazakâr ve milliyetçi ile Atatürkçü ve sosyal demokrat. Görüşülenlerin muhafazakâr ve milliyetçi kavramlarını birlikte ifade ettikleri görülmüştür. Dolayısıyla sağ siyasi düşüncüyü benimseyen katılımcıların bu terimleri birlikte ifade etmeleri, toplumun bu terimlere yüklediği mananın birbirlerine oldukça benzer bir özellikte olduğunu gösterir. Atatürkçü ve sosyal demokrat terimlerinin birlikte vurgulanması ise, sol siyasi görüşte bulunan insanların bu kavramlara yakın anlamlar atfettiklerine işaret eder. Bu verilere göre, toplumun siyasi duruş açısından sol ve sağ görüşler etrafında siyasi farklılığa sahip olduğu görülmektedir. Görüşülenlerin ifadelerinden sol ve sağ siyasi ideolojiler arasında net ve keskin bir ayrışmanın olduğu söylenebilir. Öte yandan, seçmenlerin önemli bir oranının ideolojileri birbirine benzer partiler arasında geçişken bir yapıda olduğu ifade edilebilir. Tabloda azınlıkta kalsa da yer alan diğer veri, katılımcılardan bazılarının kendini belli

kalıplarla ifade etmediğidir. Bu, seçmenlerin bir kısmına göre, siyasi kalıp ya da kategorilerin günümüzde manasını yitirdiğine işaretir:

(...) Sağ görüşlü biriyim. Parti olarak baktığımızda sol bir partiye oy vermem. Dolayısıyla sağ görüşe sahip partiler arasında tercihlerde bulunabilirim. K10. (...) Atatürk ve onun ortaya koyduğu devrimler ve değerler benim için olmazsa olmazdır yani. K18. (...) Kendimi siyasi bir tanımda görmüyorum. Ben kendime muhafazakâr, sağcı ya da sosyal demokrat neden diyeyim. Kendime bu tür tanımları yakıştırmıyorum. Tarafsızım, bir tarafım yok. K28. (...) Ben kendimi vatanımı, bayrağını, milletini seven, milliyetçi, muhafazakâr şekilde tanımlıyorum. K23.

Tablo 9: Katılımcıların Oy Seçiminde Belirleyici Etmen Özellikleri

Oy seçimlerindeki unsurlar	Kişi sayısı
Dünya anlayışına/yaşam tarzına uygun parti	17
Siyasi partinin Atatürkçü ve laik olması	9
Konjonktürel sebepler	4
İcraatların niteliği	4
Toplam	34

Tablo 9’da görüşülenlerin oy verirken en önemli faktör olarak, özellikle dünya görüşünü yansıtan partinin varlığı tercihi öne çıkmaktadır. Ayrıca siyasi partinin Atatürkçü ve laik bir özelliğe sahip oluşu da en önemli ikinci faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bu veriler ışığında, görüşülenlerin ideolojileri ve yaşam şekli oy verme tercihlerinde rol oynayan en önemli etmenler olarak tespit edilmiştir. Tabloda eşit sayıda ortaya çıkan diğer veri, seçmenlerin konjonktürel oy tercihinde bulunduğunu ve icraatlara bakarak oy tercihini şekillendirdiğidir. Bu, seçmenlerin küçük bir kısmının icraatların etkisiyle oy seçiminde bulunduğunu gösterir:

(...) Siyasi anlayışım ve görüşüm istikametinde oy tercihlerim var. Ülke için faydalı olduğunu düşündüğüm, trendleri takip eden ve yeniliğe açık, inandığım, daha iyi yönetme kabiliyetine sahip partiyi tercih ederim. K8. (...) Atatürk’ün ilke ve inkılapları çok önemli. Ben bu görüşe inanmışımdır. Onlar olmazsa olmaz ülkemiz için. Atatürk’ün düşüncelerini yansıtıyorsa o yeterlidir. K34. (...) Ben doğru bildiğimden şaşmam. İnat olsun diye başka birine ve partiye oy vermem. Düşüncemi

yansıtan kişilere oy kullanırım. Benim sahip olduğum görüşü yansıttığını düşündüğüm kişilere oy veririm. K22.

Tablo 10: Katılımcıların Siyasi Parti Seçimi Değişikliği Özellikleri

Parti tercihi	Kişi sayısı
Sürekli belli partiyi tercih ederim	10
Parti seçimlerim farklılık gösterir	24
Toplam	34

Tablo 10'a göre, görüşülenler ağırlıklı bir şekilde parti seçimlerinde değişiklik göstermektedir. Sürekli olarak aynı siyasi partiye oy verdiğini söyleyenlerin sayısı ise azınlıkta bulunmaktadır. Buradan hareketle, görüşülenlerin parti tercihlerindeki değişiklik, tercihlerinin tekdüze bir istikamette devam etmediğini, konjonktürel olarak değişime uğradığını ve körü körüne belli siyasi partilere bağlılık hissetmediklerini gösterir. Bunun yanında seçmenlerin destekledikleri partilerin beklentilerine uygun hareket etmemesi ya da istenilen icraatlarda bulunmaması gibi etkenler, parti değişikliklerinde taassup içinde olmadığını ve değişime gittiklerini gösterir. Görüşülenlerin fikirleri şu şekildedir:

(...) Parti tercihimde, dünya anlayışına ve beklentilerime uygun olmasına bakarım. Takım tutar gibi parti tutmam. Zamanı geldiğinde de değiştirebilirim. Seçim öncesinde vaat ettikleri ile seçim sonrasındaki icraatlarına göre bir tartar, değerlendirmede bulunurum. K6. (...) İnandığımı, doğru yolda gideni desteklerim, Atatürk'ün partisini, onun kurduğu partiyi, Cumhuriyet Halk Partisi'ni desteklerim, benimsediğim yolda giderim. K31. (...) İdeolojik görüşlerim elbette var ama partizan biri değilim. Oy tercihim değişkenlik gösterebilir. Sabit ve katı fikirli biri değilim. İtimat ettiğim kişidir, liderdir benim için mühim olan. K12.

Tablo 11: Katılımcıların Sosyal Hayatın Siyasete Etkisine Yönelik Özellikleri

Katılımcıların büyüdüğü siyasi atmosferin niteliği	Kişi sayısı
Muhafazakâr ve milliyetçi	14
Sosyal demokrat ve Atatürkçü	8
Farklı siyasi düşünceye sahip bireylerin varlığı	12
Toplam	34

Tablo 11’de, görüşülenlerin yarısına yakın bir kısmının muhafazakâr/milliyetçi bir ortamda büyüdüğü ortaya çıkmıştır. Trabzon seçmenin önemli bir kısmında, muhafazakâr/milliyetçi bir siyasi yapı önemli bir yer tutmaktadır. Bu netice, daha önce yapılan çalışmaları da destekler özelliindedir (Koç ve Alptekin, 2016). Bunun yanında, çevresinde farklı siyasi görüşlere sahip kişilerin varlığı görüşülenlerin en çok verdiği ikinci yanıtıdır. Sosyal demokrat ve Atatürkçü siyasi ortamda yetiştiğini ifade eden seçmenler üçüncü sıradadır. Bu veriler ışığında, görüşülenlerin yetiştiği siyasi ortam ile karşılıklı etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Siyasal çeşitliliğin olduğu ortamlarda siyasal değişim de söz konusu olabilmektedir. Ayrıca farklı siyasi görüşe sahip bireylerin olduğu ortamlarda büyüyenler, ileriki hayatlarında demokratik kültürü benimseyen, demokratik bilinci yüksek ve farklı görüşten kişilerin düşüncelerine saygılı bireyler olarak ortaya çıkmaktadır. Görüşülenlerin ifadeleri şu şekildedir:

(...) Benim ailem milliyetçi muhafazakâr görüşe sahiptir, Onlardan bir etkilenmem olmadı. Onlar etkilenmişlerdir benden. K9. (...) AK Parti’ye oy veren, destekleyen bir ailem var. Babam bize şu partiye verin diyerek baskı yapmadı, zorlamadı. Son seçimlerde ailemin geneli Ak partiye, ben ise annemle birlikte CHP’ye oy kullandık. Ailemde değişken bir atmosfer mevcut. K15. (...) Ailem de ben de siyasetle ilgiliyiz. Aile içinde konuşulur, tartışılır, hatta kavga bile edilir. Siyasi olarak çok farklı görüşler yok ancak olayına göre değişebilir. Ailemden pek etkilenmedim ama onların benden etkilendiğini söyleyebilirim, sonunda benim lafıma geldiler. K34.

Tablo 12: Katılımcıların Beğendiği Lidere Yönelik Özellikleri

Beğenilen siyasi lider	Kişi sayısı
R. Tayyip Erdoğan	5
Kemal Kılıçdaroğlu	3
Meral Akşener	3
Beğendiğim herhangi bir lider yok	17
Diğer	6
Toplam	34

Tablo 12’de, görüşülenlerin yarısı beğendikleri siyasi bir liderin olmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ağırlıklı olarak beğendikleri bir siyasi liderin olmadığını ifade etmesi, siyaseten bir memnuniyetsizliği gösterir. Siyasi bir tıkanıklığın varlığı, mevcut siyasi liderlerin beklenti ve taleplere karşılık verememesi ile birlikte yetersiz politikalar, katılımcıların bu görüşe sahip olmasının sebepleri olarak söylenebilir. Öte yandan görüşülenlerin beğendiği mevcut liderin olmaması, konjonktürel bir durum olarak karşımıza çıkabilir. Zira gerek siyasal gerekse de toplumsal sorunların kaynağında liderlerin görülmesi muhtemeldir. Dolayısıyla görüşülen seçmenlerin siyaset kurumuna ilişkin ümitlerinin azalmasındaki bir etmen olarak siyasi figürlere yönelik olumsuz yargılarının varlığı açık ve net bir şekilde görülmektedir:

(...) Benim görüşümü yansıtan bir lider mevcut değil. Sebebini söylemeyeyim ama beğendiğim herhangi bir lider yok. K18. (...) Türkiye’de benim görüşümü, düşüncemi gösteren bir parti de, lider de mevcut değil. K8. (...) Parti liderlerine baktığımda şu anda beğendiğim bir siyasi lider yok açıkça söylemek gerekirse. K4. (...) Hepsiyile ilgili bir şeyler söylenebilir. Ama adını söylemek istemediğim, aralarında öne çıkan biri var ama onun da şimdilik pek bir şeyini görmedik. İleride nasıl bir lider olur, davranır bilemiyorum. K13.

Tablo 13: Katılımcıların Liderin Dine Bakışına Yönelik Özellikleri

Liderin dine yaklaşımı	Kişi sayısı
Liderin dine yaklaşımı tercihlerimde etkilidir	8
Liderin bütün inançlara eşit ve saygılı olması gerekir	26
Toplam	34

Tablo 13’te, görüşülenlerin liderin dine yaklaşımının siyasi tercihlerinde ne denli etkili olduğu araştırılmıştır. Buna göre, görüşülenlerin çoğunluğunun liderin bütün inançlara saygılı olması gerektiği üzerinde ortak bir düşünceye sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca görüşülenler, liderin dini değerlere sıkı sıkıya bağlı olmasını değil, kendisi gibi inanca sahip olsun ya da olmasın fark etmeksizin bütün inançlara eşit ve saygıyla yaklaşmasını önemsemektedir. Öte yandan, görüşülenlerin küçük bir kısmı, liderin dindar ya da kendi inandığına benzer inanışta bulunmasını istemektedir. Bu veriler ışığında, katılımcıların genelinin siyasi liderin toplumsal hayat içinde yer alan farklı inanç gruplarına yönelik olarak saygı ve müsamaha ile yaklaşmasını, liderin hoşgörüyü merkeze koymasını gerektiğini dile getirmiştir:

(...) Lider inançlı olsun ya da olmasın benim için pek önemli değil ancak dini inanışlara, öğelere, sembollere saygılı ve hoşgörülü olması gerek. İnsanlar neye inanırsa inansın. K4. (...) Bir lider ülkemiz gibi karma yapıların olduğu yerlerde farklı inançlara eşit ve saygıyla yaklaşmalıdır. Bu, bizim inancımızın da bir gereğidir. K19. (...) Müslüman bir ülkede hayatımızı sürdürüyoruz. Fakat farklı etnik ve dini kökene sahip kişiler de var burada. Ben Müslüman biri olarak, dini vecibelerimi yerine getiriyorum ama farklı dine mensup kişiler mesela bir Hristiyan ya da Yahudi de Türkiye’de yaşıyorsa, aynı toprakları paylaşıyorsak o da ibadet ve inançlarını yerine getirebilmelidir, özgür olmalıdır diye düşünüyorum. K13.

Tablo 14: Katılımcıların Öncelikli Olarak Çözülmesi Gereken Toplumsal Sorunlara Yönelik Özellikleri

Toplumsal sorun	Kişi sayısı
Adaletsizlik	12
İşsizlik/ istihdam eksikliği	11
Eğitim	5
Siyasette ve toplumdaki kutuplaştırma/ötekileştirme	6
Toplam	34

Tablo 14’te, görüşülenlerin çözüme kavuşması gereken öncelikli sosyal sorunlara ilişkin görüşlerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Bilhassa iki sorun üzerinde ittifak ettikleri görülmüştür: Adaletsizlik ve işsizlik ve istihdam eksikliği. Adaletsizlik, katılımcılar tarafından çözülmesi elzem olan sorunların en başında yer almaktadır. Ayrıca katılımcılara göre, hem yargı mekanizması işlevini yerine getirmekte yetersiz kalmakta hem de kayırmacılık öne çıkmaktadır. Katılımcılar, bilhassa 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinin İstanbul’da iptal edilmesinin, siyaset kurumunun adalet üzerindeki etkisinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan, katılımcılara göre çözülmesi gereken diğer önemli bir sorun da işsizliktir. Katılımcılar, Türkiye’de istihdam eksikliğinin önemli boyutlara ulaştığını, siyasi karar vericilerin en başta çözmesi şart olan işsizlikle birlikte yoksulluğun varlığını vurgulamaktadır:

(...) Adaletsizlik toplumun bütününe etkilemekte. Adalet çok önemli. Ben ekmek demedim önce. Ekmekten daha önemlidir adalet. Adalet duygusunun insanlarda olması lazım. Yani bireylerin fikirlerini özgür ve rahatça ikinci şahıslara iletğinde başlarına herhangi bir şey gelmeyeceğinden emin olduğu bir adalet. K20. (...) Türkiye’deki tek sorun olarak ekonomi var şu anda. İnsanların karnının doyması gerekiyor ama açlık var emin olun, ekonomik bir sorun var. K21. (...) Şu anda ülkemizdeki en önemli sorun olarak ekonomiyi söyleyebilirim. K33.

Tablo 15: Katılımcıların Ülke Yönetim Biçimine Yönelik Özellikleri

Ülke yönetim biçimi	Kişi sayısı
Tek başına iktidar daha faydalıdır	20
Koalisyon daha faydalıdır	2
Adaletli olduğu sürece her ikisi de faydalıdır	12
Toplam	34

Tablo 15’te, görüşülenlere ülke yönetiminde tek başına iktidarı mı koalisyon hükümetini mi daha faydalı gördükleri sorulmuştur. Görüşülenlerin geneli tek başına iktidarı, hızlı karar alma, reformları gerçekleştirme ve istikrar gibi özelliklerinden dolayı ülke yönetimi için daha faydalı görmektedir. Tek başına iktidarın katılımcılar tarafından daha faydalı görülmesinin diğer bir sebebi, Türkiye’nin siyasi

geçmişindeki koalisyon hükümetlerinin nispeten başarısız olması ve halkın beklenti ve taleplerine cevap verememesi olarak ifade edilebilir:

(...) Tek başına iktidarın pek çok avantajı var: kararların hızlı alınması ve uygulanması, reformların daha hızlı olması gibi. Bunlar iyi. Ama tek başına uzun iktidarda zamanla sorunlar oluyor. Yaptıklarının hepsini doğru sanıyor. Bunun için de iyi muhalefetin olması şart. K3. (...) Demokrasi bilinci, kültürü olduğu müddetçe tek başına iktidar ya da koalisyon çok fark etmez. Demokrasinin gereği olarak asgari müştereklerde bir araya gelmek ve birbirini tanıyıp, anlaşmak lazım. K20. (...) Tek başına iktidarı daha önemli ve başarılı görüyorum. Çünkü şu var: Koalisyon hükümetlerinde işi sonlandırma konusunda sıkıntılar çıkıyor. Fikir ayrılıkları oluyor ve ortak bir fikirde anlaşamıyor. K6.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Seçmenlerin tercihlerinde etkili olan hususların başında, lider ve liderin sahip olduğu nitelikler gelmektedir. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, dünyanın genelinde seçmenlerin siyasi davranışlarının belirlenmesinde siyasi liderin rolü artmaktadır. Türk toplumunun binlerce yıllık toplumsal ve siyasal hayatı incelendiğinde, lider unsuru ve liderin sahip olduğu özellikler insanların siyasete bakışında önemli bir yerde durmaktadır. Daha önce yapılan çalışmalarda (Alptekin, 2020), Türk toplumunun ve Türk seçmeninin genel karakteristik özelliklerinin lider olgusunu önceleyen bir yapıda olması bu durumu desteklemektedir. Lider ile lider özelliklerinin Trabzon ilindeki seçmenlerin siyasi tercihlerindeki önem derecesini amaçlayan ve karma araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, lider ve liderin sahip olduğu niteliklerin seçmenlerin tercih ve davranışlarında belirleyici unsurlardan biri olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmada seçmenlerin ağırlıklı bir kesimi, kitle iletişim araçlarını kullanarak siyasi gelişmelerle yakından ilgilenmektedir. Araştırma kapsamında kadınların erkeklere nispetle daha apolitik olduğu tespit edilmiştir. Erkek seçmenlerin genelinin siyasi haberleri yakından takibi, onların kadın seçmenlere nazaran siyasetle daha alakadar olduklarını gösterir. Kadınların günlük yaşamında siyasetin yerinin daha kısıtlı olması ve erkek seçmenlerin siyasetle daha ilgili olması, siyasetin “erkek merkezli” bir alan olmasını kaçınılmaz bir hale getirmektedir.

Kadın seçmenlerin bir kısmının sürekli belli siyasi parti tercihinde, sırasıyla “icraatlar” ve “ideoloji” faktörleri yer alırken, erkek seçmenlerin belli siyasi partilere oy vermesinde, sırasıyla “ideoloji” ve “liderler” yanıtı bulunmaktadır. Buna göre, kadın seçmenlerin istikrarlı bir biçimde belirli siyasi partileri tercihinde, partilerin pratik hayata

yansıyan icraatları etkilidir. Erkek seçmenlerde ise, ideolojik bir bakış açısının varlığı, onların belirli siyasi partileri tercih etmesinde önde yer almaktadır. Erkek seçmenlerin önemli bir kısmında göz önünde tutulan “liderler” yanıtı, onların belirli siyasi partileri tercihindeki belirleyici yerini göstermektedir.

Araştırmada, en çok 18-24 ile 25-32 yaş aralığındaki seçmenlerin özellikle televizyon ve sosyal medya başta olmak üzere siyaseti yakından takip ettiği saptanmıştır. Eğitim durumu ile siyasete ilgi düzeyi arasındaki ilişkide, hemen hemen bütün eğitim durumundaki seçmenlerin siyaseti Televizyon, gazete ya da sosyal medya aracılığıyla yakından takip etmektedir. Bu verilere göre gerek geleneksel medya gerekse de yeni medya araçları eğitim durumu fark etmeksizin bütün seçmenler tarafından siyaset takibinde etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

R. Tayyip Erdoğan’ı beğenen seçmenlerin çoğunluğu ile Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli’yi beğenenlerin bir kısmının siyaseti, Televizyon, gazete ya da sosyal medya aracılığıyla takip etmektedir. Diğer taraftan, eğitim durumu ile seçmenlerin bir kısmının belli siyasi partileri tercih etmesindeki faktörlere bakıldığında ise, üniversite mezunu seçmenlerde “ideoloji” ile birlikte “liderler” yanıtı, ortaöğretim ve ilköğretim mezunlarında ise “icraatlar” yanıtı öne çıkmaktadır. Buradan hareketle, eğitim durumu yüksek olan seçmenlerin parti seçiminde ideolojiye dayalı bakış ile birlikte lider odaklı tercih önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim durumu nispeten düşük olan seçmenlerde ise, siyasetin günlük ya da pratik hayattaki görünümü olan icraatlar parti tercihinde anahtar bir unsur olarak saptanmıştır.

Seçmenlerin çoğunluğunun oy vermesindeki en önemli faktör, dünya görüşlerine ve anlayışlarına uygun siyasi partilerdir. Öte yandan araştırma kapsamında, katılımcıların yaş grupları fark etmeksizin belli siyasi partileri sürekli tercih ettikleri saptanmıştır. Seçmenlerin yaşı arttıkça sürekli aynı siyasi partiyi tercih etme oranlarının da arttığı görülmüştür. Bu verilere göre, seçmenlerin sürekli bir şekilde aynı siyasi partilere oy vermesinde, ideolojik etmenlerin rolünün yanı sıra alternatif partilere karşı bir yakınlık ve yatkınlığın bulunmaması da etkilidir.

Seçmenlerin siyasi duruş olarak, muhafazakâr ve milliyetçi ile Atatürkçü ve sosyal demokrat şeklinde eşit iki kategoriye ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu veri, seçmenlerin sol ve sağ siyasi görüşler etrafında siyasi ayırımı oldukları ve bunun da siyasi duruşlarına yansıdığını göstermektedir. Araştırmada seçmenlerin oy tercihlerinde en önemli faktör, kendi dünya görüşü ve anlayışını yansıtan siyasi partilerin varlığıdır. Siyasi partinin Atatürkçü ve laik olması seçmenlerin oy

tercihlerini etkileyen bir başka unsurdur. Dolayısıyla seçmenlerin ideolojik bakışla ve hayat tarzlarına yakın siyasi partiler lehinde oy tercihinde bulunduğu görülmüştür.

Seçmenlerin çoğunlukla siyasi parti değişikliklerinde değişiklik gösterdikleri saptanmıştır. Bunun ortaya çıkmasında, seçmenlerin kendilerini körü körüne tek bir siyasi partiye bağlı hissetmediği ve oy verme tercihlerinin konjonktürel olarak değişime uğradığı yatar. Seçmenlerin destekledikleri siyasi partilerin icraat ve politikalarının istedikleri şekilde gerçekleşmemesi de bu tutumun ortaya çıkmasında belirleyicidir. Katılımcıların yetiştikleri siyasi atmosferde, “muhafazakâr ve milliyetçi” ortam ön plandadır. Öbür taraftan, seçmenlerin yetiştikleri ortamda farklı siyasi görüşlere sahip seçmenlerin varlığı söz konusudur. Seçmenlerin yetiştikleri siyasi atmosfer ile sıkı etkileşim içinde olduğu tespit edilmiştir.

Seçmenlerin yarısı, beğendikleri mevcut bir liderin olmadığını belirtmişlerdir. Bu ise, seçmenlerin siyaseten memnuniyetsizliklerini, mevcut siyasi liderlerin beklentilerini yeterince karşılayamadığını ve politikaların yetersizliğini gösterir. Liderin dine yaklaşımının siyasi davranışlarında belirleyici olup olmadığı yöneltildiğinde, seçmenlerin geneli, bir liderin inançlı olsun ya da olmasın bütün inançlara eşit olması ve saygı çerçevesinde yaklaşması gerektiğini dile getirmiştir. Öte yandan katılımcıların çoğunluğu, çözülmesi elzem toplumsal sorunları sırasıyla adaletsizlik, işsizlik ve istihdamdaki eksiklikler olarak ifade etmişlerdir.

Ülke yönetimine ilişkin katılımcılar, önemli oranda tek başına iktidarı daha faydalı görmektedir. Seçmenlerin tek başına iktidarı daha faydalı görmesindeki temel etmen, Türkiye’de geçmişte kurulan koalisyon hükümetlerinin başarısızlığıdır. Araştırmada elde edilen veriler ışığında, bir siyasi liderde bulunması gereken özellikler şöyle ifade edilebilir:

Siyasi lider, toplumun farklı kesimlerine yönelik olarak adil ve eşit bir yaklaşımda olmalıdır. Ayrıca lider, toplumdaki farklı inanç gruplarına karşı her zaman saygılı ve hoşgörülü bir politika benimsemelidir. Siyasi lider, sorumluluk bilinciyle çözülmesi gereken toplumsal meselelere öncelik vermelidir. Bilhassa adalet mekanizmasının fonksiyonundaki memnuniyetsizlikler, istihdam eksikliği ve eğitimdeki aksaklıklar siyasi liderlerin çözüm bulması gereken konuların başında yer almalıdır. Siyasi liderler, yargı mekanizmasına müdahale etme ya da etkileme girişimlerinde bulunmamalıdır. Özellikle siyasi iktidarı elinde bulduran lider, elindeki gücü ve imkânları adalet mekanizması üzerinde baskı ve sindirme olarak kullanmamalı, siyaset üstü bir bakışla

tarafsız ve bağımsız yargının varlığı tesis edilmelidir. Siyasi iktidara sahip olsun ya da olmasın siyasi liderler, söylem ve eylemleriyle toplumsal adaletin ve huzurun sağlanmasına yönelik adımların atılmasına katkıda bulunmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alptekin, M. Y. (2020). Siyasal kültür. M. Y. Alptekin (Ed.) Siyaset sosyolojisi. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Alptekin, M. Y. ve Cerit, N. (2018). Misafir öğrenci bakışıyla ev sahibi halkın değerlendirilişi: Doğu Karadeniz Bölgesi dışından gelen KTÜ öğrencilerinin Trabzon halkının karakteristik özellikleri hakkındaki görüşleri. M. Y. Alptekin (Ed.) Doğu Karadeniz'de toplumsal yapı kültür ve gündelik hayat içinde (185-212). Serander Yayınları.
- Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11(42), 1-21. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/70397>
- Burns, J. (1979). Leadership, Harper and Row.
- Creswell, J. W. (2013). Araştırma deseni -nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları. S. B. Demir (Ed.) Eğiten Kitap Yayınları.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2015). Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi. Y. Dede ve S. B. Demir (Ed.) Anı Yayıncılık.
- Dean, D. (2004). A Faustian Pact? Political Marketing and The Authoritarian Personality. Journal of Public Affairs, 4(3), 256-267. doi: <https://doi.org/10.1002/pa.189>
- Duverger, M. (2002). Siyaset sosyolojisi. (Ş. Tekeli, Çev.) Varlık Yayınları.
- Edinger, L. J. (1976). Political leadership in industrialized societies, L. J. Edinger (Ed.) R. E. Krieger Publishing Company.
- Fielding, N. ve Fielding, J. (1986). Linking data: The articulation of qualitative and quantitative methods in social research. Sage.
- Greene, J. C. (2007). Mixed methods in social inquiry. Jossey-Bass.

- Greene, J. C., Kreider, H. ve Mayer, E. (2005). Combining Qualitative and Quantitative Methods in Social Inquiry. *Research Methods in The Social Sciences*, (1), 275-282. <https://doi.org/10.18848/2324-7576/CGP/v07i02/53480>
- Heper, M. ve Sayarı, S. (2008). Türkiye’de liderler ve demokrasi. (Z. Bilgin, Çev.) Kitap Yayınevi.
- Heywood, A. (2015). Siyasetin temel kavramları. (H. Özler, Çev.) Adres Yayınları.
- İslamoğlu, H. (2002). Siyaset pazarlaması toplam kalite yaklaşımı. Beta Yayınları.
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J. ve Turner, L. A. (2007). Toward a Definition of Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112-133. <https://doi.org/10.1177/1558689806298224>
- Kaleli, S. (2015). Siyasal pazarlama sürecinde liderlik. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Kalender, A. (2005). Siyasal iletişim seçmenler ve ikna stratejileri. Çizgi Kitabevi.
- Kellerman, B. (1986). Political leadership: A source book. B. Kellerman (Ed.) University of Pittsburg Press.
- Kışlalı, A. T. (1987). Siyaset bilimi. A. Ü. Basım-Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- Koç, Ö. ve Alptekin, M. Y. (2016). Siyasal ve Kültürel Yönleriyle Trabzon’da Muhafazakârlık. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 95-179. https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/karendergi_e968e.pdf
- Komşuoğlu, A. (2008). Siyasal yaşamda bir lider Süleyman Demirel. Bengi Yayınları.
- Mason, J. (2006). Mixing Methods in a Qualitatively Driven Way. *Qualitative Research*, 6(1), 9-25. <https://doi.org/10.1177/1468794106058866>
- Weber, M. (1996). Meslek olarak siyaset. (T. Parla, Çev.) İletişim Yayınları.

- Özgül, B. (2015). Siyasi Partilerde Yandaşların Liderlik Beklentilerini Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler. (Yayımlanmamış doktora tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Öztekin, A. (2001). Siyaset bilimine giriş. Siyasal Kitabevi.
- Paige, G. D. (1972). Political leadership. Free Press.
- Palmer, J. (2002). Smoke and Mirrors: Is That The Way it is? Themes in Political Marketing. *Media, Culture and Society*, 24(3), 245-363. <https://doi.org/10.1177/016344370202400304>
- Tashakkori, A. ve Teddlie, C. (1998). Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches, Thousand Oaks, Sage.
- Tucker, R. C. (1981). Politics as leadership. University of Missouri Press.
- Yayla, A. (2016). Siyaset bilimi. Adres Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.